

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
ELEANOR SHARPSTON
przedstawiona w dniu 12 maja 2016 r.¹

Sprawa C-555/14

IOS Finance EFC SA
przeciwko
Servicio Murciano de Salud

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Juzgado de lo Contencioso-Administrativo no 6 de Murcia (sąd administracyjny nr 6 w Murcji, Hiszpania)]

Dyrektywy 2000/35/WE i 2011/7/UE — Opóźnienia w płatnościach w transakcjach handlowych —
Transakcje między przedsiębiorstwami a organami publicznymi — Nieuczciwe warunki
umów i praktyki

1. Dyrektywa w sprawie opóźnień w płatnościach² wymaga od państw członkowskich zapewnienia, aby warunek umowy lub praktyka dotyczące daty lub terminu płatności, stopy procentowej odsetek za opóźnienia w płatnościach lub rekompensaty za koszty odzyskiwania należności uznawane były za niepodlegające wykonaniu albo stanowiły podstawę do roszczenia o odszkodowanie, jeśli są rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela. Do tego celu rażąco nieuczciwe warunki lub praktyki obejmują te, które wykluczają odsetki za opóźnienia w płatnościach lub rekompensatę za koszty odzyskiwania należności. Państwa członkowskie muszą także zapewnić, aby w ramach transakcji handlowych, w których dłużnikiem jest organ publiczny, wierzyciel był uprawniony do ustawowych odsetek za opóźnienia w płatnościach, bez konieczności przypomnienia.

2. W Hiszpanii Real Decreto-ley 8/2013, de 28 de junio, de medidas urgentes contra la morosidad de las administraciones públicas y de apoyo a entidades locales con problemas financieros (dekret królewski z mocą ustawy nr 8/2013 z dnia 28 czerwca 2013 r. w sprawie pilnych środków zwalczania opóźnień w płatnościach organów administracji publicznej i wsparcia dla organów władzy lokalnej dotkniętych problemami finansowymi, zwany dalej „ustawą nr 8/2013”) wprowadzał nadzwyczajny mechanizm finansowania, za pomocą którego przedsiębiorstwa wysuwające roszczenia względem władz publicznych, których wypłacalność została zakłócona mogły zrzec się prawa do poboru odsetek, kosztów prawnych, kosztów odzyskiwania należności w zamian za natychmiastową zapłatę kwoty głównej. Skutkowało to umorzeniem obowiązku zapłaty całego długu i zakończeniem wszelkich postępowań sądowych, które zostały wszczęte.

1 — Język oryginału: angielski.

2 — Obecnie zawarta w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7/UE z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych (Dz.U. 2011, L 48, s. 1), która stanowi przekształcenie i zmienioną wersję dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/35/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych (Dz.U. 2000, L 200, s. 35).

3. Spółka faktoringowa nabyła szereg niezaspokojonych roszczeń dostawców wobec regionalnego organu służby zdrowia w Hiszpanii i dochodziła tych roszczeń, wraz z odsetkami i kosztami odzyskiwania należności, przed sądami hiszpańskimi. Następnie spółka ta przystąpiła do nadzwyczajnego mechanizmu finansowania i odzyskała (niemal) całą kwotę główną roszczenia. Wszczęła jednakże dalsze postępowanie w przedmiocie zaskarżenia prawa do wykluczenia odsetek i kosztów odzyskiwania należności, które jej zdaniem stoi w sprzeczności z dyrektywą w sprawie opóźnień w płatnościach.

4. Celem ustalenia zasadności takiej argumentacji Juzgado de lo Contencioso-Administrativo n° 6 de Murcia (sąd administracyjny nr 6 w Murcji, Hiszpania), zwrócił się z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie wykładni wspomnianej dyrektywy. Kolejna kwestia podniesiona przez Komisję dotyczy ustalenia, czy do roszczeń w postępowaniu głównym zastosowanie *ratione temporis* ma obecnie obowiązująca wersja dyrektywy w sprawie opóźnień w płatnościach (dyrektywa 2011/7) czy jej poprzedniczka (dyrektywa 2000/35).

Ramy prawne

Dyrektywa 2000/35

5. Dyrektywa 2000/35 miała zastosowanie „do wszelkich należności, które stanowią wynagrodzenie w transakcjach handlowych” (art. 1), czyli w „transakcjach między przedsiębiorstwami lub między przedsiębiorstwami a władzami publicznymi, które prowadzą do dostawy towarów lub świadczenia usług za zapłatą” (art. 2 pkt 1).

6. Artykuł 3 stanowił w szczególności:

„1. Państwa członkowskie zapewnią, że:

- a) odsetki w rozumieniu lit. d) stają się wymagalne od dnia następującego po dacie płatności lub terminie płatności określonych w umowie;
- b) jeżeli data lub termin płatności nie zostały ustalone w umowie, to odsetki stają się wymagalne automatycznie, bez konieczności wezwania:
  - (i) 30 dni od daty otrzymania przez dłużnika faktury lub równoważnego wezwania do zapłaty, lub [...];
- c) wierzyciel jest uprawniony do żądania zapłaty odsetek od opóźnień w płatnościach, o ile:
  - (i) spełnił swoje umowne i ustawowe zobowiązania, i
  - (ii) nie otrzymał należnej sumy w odpowiednim czasie, chyba że dłużnik nie ponosi winy za opóźnienie;
- d) wysokość odsetek za opóźnienia w płatnościach (»stopa ustawowa«), do których zapłaty jest zobowiązany dłużnik, stanowi sumę stopy procentowej odsetek zastosowanej przez Europejski Bank Centralny do jego ostatniej głównej operacji refinansowania przeprowadzonej przed pierwszym dniem kalendarzowym odnośnego półrocza (»stopa referencyjna«), i dodatkowo przynajmniej 7 punktów procentowych (»marża«), o ile w umowie nie ustalono inaczej. [...]

e) wierzycielowi przysługuje prawo roszczenia względem dłużnika o rozsądną rekompensatę wszystkich kosztów odzyskiwania należności, poniesionych z powodu opóźnień w płatnościach dłużnika, chyba że dłużnik nie ponosi winy za opóźnienie. Przy kosztach odzyskiwania należności należy przestrzegać zasad przejrzystości i proporcjonalności w związku z daną należnością. Państwa członkowskie mogą, pod warunkiem przestrzegania tych zasad, ustalić najwyższą sumę kosztów odzyskiwania należności dla różnych wysokości długu.

[...]

3. Państwa członkowskie zapewnią, że porozumienie w sprawie terminów płatności lub skutków opóźnień w płatnościach, które nie jest zgodne z postanowieniami ust. 1 lit. b) do d) i ust. 2, nie może zostać uznane lub uzasadniać roszczenia o odszkodowanie, jeśli przy badaniu wszelkich okoliczności, łącznie z dobrą praktyką handlową i rodzajem towaru, można uznać je za rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela. Przy rozpoznaniu, czy dane porozumienie jest rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela, rozważa się między innymi, czy istnieją obiektywne przyczyny, dla których dłużnik żąda odstąpienia od postanowień ust. 1 lit. b) do d) i ust. 2. Jeśli porozumienie tego rodzaju zostanie uznane za rażąco nieuczciwe, należy zastosować terminy ustawowe, chyba że sądy krajowe ustalą inne sprawiedliwe warunki.

4. Państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki w interesie wierzycieli i konkurentów, aby zapobiec nadmiernemu stosowaniu terminów rażąco nieuczciwych w rozumieniu ust. 3.

[...]”.

7. Artykuł 6 wymagał od państw członkowskich dokonania transpozycji dyrektywy przed dniem 8 sierpnia 2002 r., ale dawał im możliwość zachowania lub uchwalenia nowych przepisów, które są korzystniejsze dla wierzyciela niż przepisy niezbędne do wykonania tej dyrektywy oraz do pominięcia, w szczególności, umów zawartych przed dniem 8 sierpnia 2002 r.

Dyrektywa 2011/7

8. Artykuł 1 stanowi:

„1. Celem niniejszej dyrektywy jest zwalczanie opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych, aby zapewnić właściwe funkcjonowanie rynku wewnętrznego, wspierając tym samym konkurencyjność przedsiębiorstw, a w szczególności MŚP.

2. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do wszystkich płatności, które stanowią wynagrodzenie w transakcjach handlowych.

3. Państwa członkowskie mogą wykluczyć długi, które są przedmiotem postępowania upadłościowego prowadzonego przeciw dłużnikowi, w tym postępowania mającego na celu restrukturyzację długu”.

9. Artykuł 2 pkt 1 definiuje „transakcje handlowe” w taki sam sposób, jak art. 2 pkt 1 dyrektywy 2000/35.

10. Artykuł 4 obejmuje transakcje między przedsiębiorstwami a organami publicznymi. Ustęp 1 stanowi:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby w ramach transakcji handlowych, w których dłużnikiem jest organ publiczny, wierzyciel był uprawniony po upływie terminu określonego w ust. 3, 4 lub 6 do ustawowych odsetek za opóźnienia w płatnościach, bez konieczności przypomnienia, w przypadku gdy spełnione są następujące warunki:

- a) wierzyciel wypełnił swoje zobowiązania umowne i prawne; oraz
- b) wierzyciel nie otrzymał należności w odpowiednim czasie, chyba że dłużnik nie jest odpowiedzialny za opóźnienie”.

11. W art. 4 ust. 3, 4 i 6 ustala się termin płatności wynoszący 30, a w określonych okolicznościach, do 60 dni.

12. Artykuł 6 stanowi, co następuje:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby wierzyciel był uprawniony do uzyskania od dłużnika co najmniej stałej kwoty 40 EUR w przypadku gdy odsetki za opóźnienia w płatnościach stają się wymagalne w ramach transakcji handlowych zgodnie z art. 3 lub 4.

2. Państwa członkowskie zapewniają, aby stała kwota, o której mowa w ust. 1, była płacona bez konieczności przypomnienia jako rekompensata za koszty odzyskiwania należności poniesione przez wierzyciela.

3. Oprócz stałej kwoty, o której mowa w ust. 1, wierzyciel jest uprawniony do uzyskania od dłużnika rozsądnej rekompensaty za wszelkie koszty odzyskiwania należności przekraczające tę stałą kwotę, poniesione z powodu opóźnień w płatnościach dłużnika. Mogłoby to obejmować koszty poniesione między innymi w związku ze skorzystaniem z usług prawnika lub firmy windykacyjnej”.

13. Artykuł 7 przewiduje w szczególności:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby warunek umowy lub praktyka dotyczące daty lub terminu płatności, stopy procentowej odsetek za opóźnienia w płatnościach lub rekompensaty za koszty odzyskiwania należności uznawane były za niepodlegające wykonaniu albo stanowiły podstawę do roszczenia o odszkodowanie, jeśli są rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela. Przy rozpoznaniu, czy warunek umowy lub praktyka są rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela w rozumieniu akapitu pierwszego, bierze się pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy, w tym również:

- a) wszelkie rażące odstępstwa od dobrej praktyki handlowej, naruszające zasadę działania w dobrej wierze i rzetelność;
- b) charakter towaru lub usługi; oraz
- c) czy dłużnik ma jakikolwiek obiektywny powód odstępstwa od ustawowych odsetek za opóźnienia w płatnościach [lub] od terminów płatności [...].

2. Do celów ust. 1 warunek umowy lub praktykę, które wykluczają odsetki za opóźnienia w płatnościach, uznaje się za rażąco nieuczciwe.

3. Do celów ust. 1 warunek umowy lub praktykę, które wykluczają rekompensatę za koszty odzyskiwania należności, o której mowa w art. 6, uznaje się za rażąco nieuczciwe.

[...]”.

14. Artykuł 12 stanowi w szczególności:

„1. Państwa członkowskie wprowadzają w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do spełnienia wymogów art. 1–8 i 10 do dnia 16 marca 2013 r. [...].

[...]

3. Państwa członkowskie mogą utrzymać lub wprowadzić w życie przepisy, które są korzystniejsze dla wierzyciela niż przepisy niezbędne do spełnienia wymogów niniejszej dyrektywy.

4. Podczas transpozycji niniejszej dyrektywy państwa członkowskie mogą zdecydować, czy wykluczyć umowy zawarte przed dniem 16 marca 2013 r.”.

15. Artykuł 13 stanowi w szczególności:

„Dyrektywa 2000/35/WE traci moc ze skutkiem od dnia 16 marca 2013 r. bez uszczerbku dla obowiązków państw członkowskich dotyczących terminów jej transpozycji do prawa krajowego i rozpoczęcia jej stosowania. Ma jednak nadal zastosowanie do umów zawartych przed tą datą, do których niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania zgodnie z art. 12 ust. 4.

[...]”.

Prawo hiszpańskie

16. Dyrektywa 2000/35 została transponowana do prawa hiszpańskiego w drodze Ley 3/2004, de 29 de diciembre, por la que se establecen medidas de lucha contra la morosidad en las operaciones comerciales (ustawy nr 3/2004 z dnia 29 grudnia 2004 r. o wprowadzeniu środków zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych (zwaną dalej „ustawą nr 3/2004”). Rzeczona ustawa miała zastosowanie do umów zawartych po dniu 8 sierpnia 2002 r.

17. Transpozycja dyrektywy 2011/7 nastąpiła w drodze Real Decreto-ley 4/2013, de 22 de febrero, de medidas de apoyo al emprendedor y de estímulo del crecimiento y de la creación de empleo (dekretu królewskiego z mocą ustawy nr 4/2013 z dnia 22 lutego 2013 r. w sprawie środków wspierania przedsiębiorców oraz pobudzania wzrostu i tworzenia zatrudnienia; zwanego dalej „ustawą nr 4/2013”)³, której art. 33 zmieniał ustawę nr 3/2004. Artykuł 9 ust. 1 ustawy nr 3/2004 w obecnym brzmieniu stanowi, co następuje:

„Odmienne warunki umowy uzgodnione przez strony w przedmiocie daty płatności lub skutków opóźnienia w zakresie terminu płatności i ustawowej stopy procentowej odsetek za opóźnienia [...] odpowiednio [...], a także warunki umowy sprzeczne z warunkami dochodzenia odsetek za opóźnienia w płatnościach określonymi w art. 6, gdy mają rażąco nieuczciwą treść względem wierzyciela, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności danej sprawy, w tym charakteru towaru lub usługi, świadczenia ze strony dłużnika dodatkowych zabezpieczeń oraz zwyczajów handlowych są nieważne. Domniemywa się, że warunek wykluczający rekompensatę kosztów odzyskiwania należności [...] jest nieuczciwy.

3 — Tak przynajmniej wynika z postanowienia odsyłającego. W uwagach na piśmie rząd hiszpański zasugerował, że transpozycja nastąpiła w drodze Ley 11/2013, de 26 de julio, de medidas de apoyo al emprendedor y de estímulo del crecimiento y de la creación de empleo (ustawy 11/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie środków wspierania przedsiębiorców oraz pobudzania wzrostu i tworzenia zatrudnienia. Nie mam zdania odnośnie do tego, która okoliczność jest prawdziwa.

[...]

W celu ustalenia, czy warunek umowy lub praktyka są rażąco nieuczciwe dla wierzyciela, bierze się pod uwagę między innymi, czy dłużnik ma jakiegokolwiek obiektywny powód odstąpienia od terminów płatności i ustawowych odsetek za opóźnienia w płatnościach [...]; charakter towaru lub usługi lub to, czy warunek lub praktyka stanowią rażące odstąpienie od dobrej praktyki handlowej, naruszające zasadę działania w dobrej wierze i rzetelność.

Ponadto w celu ustalenia, czy warunek umowy lub praktyka są rażąco nieuczciwe, bierze się pod uwagę, czy, uwzględniając wszystkie okoliczności sprawy, [warunek umowy lub praktyka] służ[ą] przede wszystkim temu, aby przysporzyć dłużnikowi dodatkowej płynności finansowej na koszt wierzyciela, lub czy główny wykonawca narzuca swoim dostawcom lub podwykonawcom warunki płatności nieuzasadnione w świetle warunków, które ma on sam, lub innych obiektywnych względów⁴.

18. Co się tyczy umów zawartych przed datą wejścia w życie ustawy nr 4/2013, trzeci przepis przejściowy rzeczonyj ustawy stanowi:

„Przepisom [ustawy nr 3/2004] z późn. zm. podlega wykonanie zobowiązań ze wszystkich umów ze skutkiem po roku od chwili wejścia w życie niniejszego dekretu królewskiego z mocą ustawy, nawet jeżeli umowy zostały zawarte wcześniej”.

19. W ustawie nr 8/2013⁵ przewidziano trzeci i ostatni etap nadzwyczajnego mechanizmu finansowania, zapoczątkowanego i kontynuowanego w drodze dwóch wcześniejszych ustaw w celu spłaty należności dostawców, między innymi, autonomicznej wspólnoty regionu Murcji (Comunidad Autónoma de la Región de Murcia). W ramach tego mechanizmu dostawcy zgodzili się zrzec części długu wynikającego z opóźnienia w płatności ze strony organu administracji publicznej w zamian za natychmiastową spłatę długu głównego⁶.

20. Sąd odsyłający podnosi, że celem wspomnianej ustawy było wprowadzenie krótkoterminowych, nadzwyczajnych i pilnych środków mających pomóc zredukować i wyeliminować opóźnienia w płatnościach organów administracji publicznej, jako wstęp do zastosowania rozwiązań strukturalnych służących osiągnięciu celów stabilności budżetowej i zrównoważonych finansów.

21. Artykuł 6 tej ustawy był zatytułowany „Skutki uiszczenia zaległych płatności” i stanowił:

„Spłaceniu dostawcy powoduje wygaśnięcie długu zaciągniętego przez daną wspólnotę autonomiczną lub jednostkę władzy lokalnej u dostawcy, w zależności od sytuacji, w zakresie kwoty głównej, odsetek, kosztów postępowania sądowego i wszelkich dodatkowych kosztów”.

Okoliczności faktyczne, postępowanie i pytania prejudycjalne

22. W latach 2008–2013 szereg dostawców w sektorze służby zdrowia realizowało dostawy i świadczyło usługi na rzecz zakładów opieki zdrowotnej podlegających Servicio Murciano de Salud (organowi służby zdrowia Murcji; zwanemu dalej „organem służby zdrowia”), który nie zapłacił w terminie wystawionych przez nich faktur.

4 — W postanowieniu odsyłającym stwierdza się, że ustęp ten zmieniono z kolei w drodze Ley 17/2014, de 30 de septiembre, por la que se adoptan medidas urgentes en materia de refinanciación y reestructuración de deuda empresarial (ustawy nr 17/2014 z dnia 30 września 2014 r. o podjęciu pilnych środków refinansowania i restrukturyzacji zadłużenia przedsiębiorstw). Brak jest jednak wyjaśnienia, w jaki sposób został on zmieniony.

5 — Wyżej wymienionej w pkt 2.

6 — Podczas rozprawy wskazano, że obecnie zamknięto dostęp do mechanizmu, a ostateczną datą przystąpienia był dzień 31 grudnia 2013 r.

23. Spółka IOS Finance EFC S.A. w drodze umów o przejęciu wierzytelności nabyła od wyżej wymienionych dostawców prawo do określonego zadłużenia w wartości księgowej wynikającego z niezapłaconych faktur⁷. We wrześniu 2013 r. IOS Finance EFC S.A. wystąpiła do organu służby zdrowia z żądaniem zapłaty: 2 780 463,37 EUR tytułem kwoty niezapłaconych faktur, do których zapłaty nabyła prawo; 165 164,24 EUR tytułem odsetek za opóźnienia w płatnościach naliczonych od faktur niezapłaconych na dzień 2 września 2013 r., bezuszczerbku dla dalszego naliczania odsetek; oraz 14 256,35 EUR tytułem rekompensaty kosztów odzyskiwania należności. Organ służby zdrowia nie dokonał tych płatności.

24. W grudniu 2013 r. IOS Finance ogłosiła, że wnieśli skargę sądowoadministracyjną na dorozumianą decyzję odmowną w sprawie żądania zapłaty. W późniejszym czasie jednak spółka przystąpiła do nadzwyczajnego mechanizmu finansowania w celu spłaty dostawców autonomicznej wspólnoty regionu Murcji w części 2, etap 3, ustanowionego w ustawie nr 8/2013, ze skutkami przewidzianymi w tym uregulowaniu. Z kwoty głównej roszczenia IOS Finance otrzymała w drodze tego mechanizmu 2 765 621,79 EUR. Nie wypłacono jej jednak odsetek za opóźnienia w płatnościach ani rekompensaty kosztów odzyskiwania należności.

25. W maju 2014 r. IOS Finance wniosła powództwo do Juzgado de lo Contencioso-Administrativo n° 6 de Murcia (sądu administracyjnego nr 6 w Murcji), żądając w nim zasądzenia kwoty 272 771,03 EUR tytułem odsetek za opóźnienia w płatnościach oraz 14 256,35 EUR tytułem rekompensaty kosztów odzyskiwania należności.

26. Na poparcie żądania podnosi, że: a) prawo do pobierania odsetek za opóźnienia w płatnościach i rekompensaty kosztów odzyskiwania należności jest niezbywalne i powstaje „ope legis” z racji upływu terminu płatności, jeżeli organ administracji nie uiści kwoty głównej długu; b) ustawa nr 8/2013, stanowiąc, że spłata kwoty głównej skutkuje wygaśnięciem odsetek, kosztów postępowania sądowego i wszelkich innych dodatkowych kosztów, jest niezgodna z prawem Unii; oraz c) dyrektywa w sprawie opóźnień w płatnościach jest bezpośrednio skuteczna, w zakresie w jakim stwierdza, że są oczywiście rażąco nieuczciwe warunki umowy i praktyki wykluczające odsetki za opóźnienia i rekompensatę kosztów odzyskiwania należności.

27. Organ służby zdrowia podnosi, że przystąpienie do nadzwyczajnego mechanizmu systemu spłacania dostawców jest dobrowolne i że zrzeczenie się prawa do poboru odsetek za opóźnienia w płatnościach i kosztów odzyskiwania należności nie nastąpiło przed powstaniem długu, tylko po tym, jak on powstał i nie został zapłacony.

28. Sąd odsyłający powziął wątpliwość w przedmiocie wykładni mających zastosowanie uregulowań prawa Unii oraz zgodności zastosowanego prawa hiszpańskiego z tym przepisem. W związku z powyższym sąd odsyłający zwrócił się z następującym wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

„Mając na uwadze przepisy art. 4 ust. 1, art. 6 i 7 ust. 2 i 3 [dyrektywy 2011/7]:

Czy art. 7 ust. 2 dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że państwo członkowskie nie może uzależnić uzyskania spłaty głównej kwoty długu od zrzeczenia się odsetek za opóźnienia w płatnościach?

Czy art. 7 ust. 3 dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że państwo członkowskie nie może uzależnić uzyskania spłaty głównej kwoty długu od zrzeczenia się kosztów odzyskiwania należności?

7 — Chociaż w postanowieniu odsyłającym nie wskazano daty (lub dat) stosownych cesji, przedstawiciel prawny IOS Finance w odpowiedzi na pytanie skierowane podczas rozprawy wskazał, że spółka dokonała nabycia wierzytelności przed wprowadzeniem planu refinansowania przewidzianego na podstawie ustawy nr 8/2013.

W razie odpowiedzi twierdzącej na oba pytania, czy dłużnik, gdy jest nim instytucja zamawiająca[,] może powołać się na autonomię woli stron w celu uniknięcia obowiązku zapłaty odsetek za opóźnienia w płatnościach i kosztów odzyskiwania należności?”.

29. Uwagi na piśmie zostały przedłożone przez IOS Finance, rządy hiszpański i niemiecki oraz Komisję Europejską. Na rozprawie, która odbyła się w dniu 2 marca 2016 r., IOS Finance, rząd hiszpański oraz Komisja przedstawiły stanowiska ustnie.

Ocena

Uwaga wstępna

30. Chociaż pytania prejudycjalne przedłożone przez sąd odsyłający wydają się opierać na założeniu, że uregulowaniem mającym zastosowanie *ratione temporis* do okoliczności faktycznych w postępowaniu głównym jest dyrektywa 2011/7, Komisja zauważa w uwagach przedłożonych na piśmie, że wspomniane stanowisko może nie być tak jednoznaczne.

31. Komisja podkreśla, że art. 12 ust. 4 dyrektywy 2011/7 umożliwia państwom członkowskim, podczas transpozycji wspomnianej dyrektywy, wykluczenie z jej zakresu umów zawartych przed dniem 16 marca 2013 r. Dalej Komisja zauważa, że przepis przejściowy, przewidziany w ustawie nr 4/2013 stanowi, że „wykonanie” wszystkich umów „ze skutkiem po roku od chwili wejścia w życie dekretu z mocą ustawy” nadal podlegać ma przepisom ustawy nr 3/2004. Z powyższego Komisja wysnuwa wniosek, że ustawodawca hiszpański zdecydował się wykluczyć umowy podpisane przed datą wejścia w życie ustawy nr 4/2013, mianowicie przed dniem 24 lutego 2014 r., z zakresu stosowania dyrektywy 2011/7. Tego rodzaju umowy, odpowiednio, nadal podlegać będą przepisom dyrektywy 2000/35.

32. Nie mam zdania odnośnie do brzmienia rozpatrywanego przepisu przejściowego, czy też jego zastosowania do umów będących przedmiotem sporu w postępowaniu głównym. Jest to kwestia należąca całkowicie do jurysdykcji sądu krajowego. Jednakże zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału okoliczność, iż sąd krajowy powołał się formalnie w pytaniu prejudycjalnym na określone przepisy prawa Unii, nie stoi na przeszkodzie temu, by Trybunał przekazał temu sądowi wszelkie wskazówki dotyczące wykładni, które mogą być pomocne w rozstrzygnięciu rozpatrywanej przez niego sprawy, niezależnie od tego, czy sąd krajowy powołał się na nie w treści pytań. W tym względzie do Trybunału należy wyprowadzenie z całości informacji przedstawionych przez sąd krajowy, w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, elementów prawa Unii, które wymagają wykładni w świetle przedmiotu sporu⁸.

33. Mając powyższe na uwadze, pytania przedłożone przez sąd odsyłający poddam rozważaniom w świetle zarówno dyrektywy 2000/35, jak i dyrektywy 2011/7.

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

34. Poprzez swoje pytania pierwsze i drugie, które będą rozpatrywać łącznie, sąd odsyłający zasadniczo zmierza do ustalenia, czy prawodawstwo Unii regulujące kwestie opóźnień w spłacie długów o charakterze handlowym należy interpretować w ten sposób, że stoi ono na przeszkodzie uregulowaniom prawa krajowego, które a) przyznają wierzycielowi uprawnienia w zakresie przystąpienia do programu gwarantującego „przyspieszoną” spłatę kwoty głównej zadłużenia na podstawie umowy zawieranej w sytuacji, gdy wierzyciel wykonał swoje zobowiązania wynikające z umowy, pod warunkiem zrzeczenia się przez niego uprawnienia do uzyskania odsetek z tytułu

8 — Zobacz między innymi wyrok z dnia 17 listopada 2015 r., Stadt Landau in der Pfalz (C-115/14, EU:C:2015:760, pkt 46).

opóźnień w płatnościach oraz do rekompensaty za koszty odzyskiwania należności, jednocześnie b) dając wierzycielowi możliwość odmowy przystąpienia do tego rodzaju programu z takim skutkiem, że nadal przysługiwać mu będzie prawo do uzyskania zarówno płatności odsetek, jak i rekompensaty, choć z prawdopodobieństwem, że konieczne będzie znacznie dłuższe oczekiwanie na płatność. Sąd odsyłający kieruje swoje pytania, mając na względzie w szczególności obecnie obowiązujący art. 7 ust. 2 i 3 dyrektywy 2011/7 regulujący kwestię rażąco nieuczciwych warunków umów lub praktyk.

Dyrektywa 2000/35

35. Zgodnie z terminologią zastosowaną w dyrektywie 2000/35 została ona przyjęta w celu zwalczania sytuacji, w których „nadmiernie długie terminy płatności oraz opóźnienia w płatnościach są przyczyną znacznych obciążeń administracyjnych i finansowych dla przedsiębiorstw”⁹. W motywie 12 zaznaczono, że „cel zwalczania opóźnień w płatnościach na rynku wewnętrznym nie może zostać skutecznie zrealizowany przez państwa członkowskie, gdy działają one pojedynczo, może natomiast łatwiej zostać osiągnięty na płaszczyźnie Wspólnoty. Niniejsza dyrektywa nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tego celu. Tym samym spełnia ona wymogi zasady subsydiarności i proporcjonalności ustanowione w art. 5 traktatu”. Zgodnie z motywem 16 „opóźnienia w płatnościach stanowią naruszenie postanowień umowy, która była korzystna finansowo dla dłużników w większości państw członkowskich, poprzez niskie odsetki za zwłokę w płatności i/lub powolne procedury ściągania należności”. W motywie 19 stwierdza się, że „niniejsza dyrektywa powinna zakazywać nadużywania swobody zawierania umów na niekorzyść wierzyciela”.

36. Na wstępie istotne jest wskazanie, że zakres dyrektywy 2000/35 był ograniczony. W wyroku Caffaro Trybunał orzekł, że konieczne jest dokonywanie wykładni dyrektywy 2000/35 z uwzględnieniem jej celu oraz systemu, który ustanawia¹⁰. W dalszej części Trybunał stwierdził, że celem dyrektywy „jest jedynie harmonizacja, w możliwie największym stopniu, niektórych zasad i sposobów dokonywania płatności w państwach członkowskich, w celu zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych” oraz że dyrektywa ta „reguluje tylko niektóre szczególne zasady dotyczące tego rodzaju opóźnień, to znaczy dotyczące odsetek za opóźnienie w płatności [...], zastrzeżenia własności [...] oraz procedury odzyskiwania należności w przypadku wierzytelności niespornych [...]”¹¹. W swojej opinii w tej sprawie rzecznik generalna V. Trstenjak zauważyła, że dyrektywa stanowiła jedynie „minimalną harmonizację”¹². Innymi słowy dyrektywy nie należy interpretować w ten sposób, że jej celem jest harmonizacja wszystkich aspektów uregulowań państw członkowskich odnoszących się do opóźnień w spłacie długów w transakcjach handlowych¹³.

37. W dalszej części w sposób bardziej szczegółowy omówię kwestię harmonizacji, jaka w zamierzeniu miała zostać osiągnięta w drodze dyrektywy w kontekście dwóch pierwszych pytań prejudycjalnych.

38. Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy 2000/35 przyznawał wierzycielom szereg uprawnień, mających na celu zapewnienie im ochrony przed opóźnieniami w płatnościach. W szczególności określono w nim datę, od której odsetki miały stać się wymagalne¹⁴ oraz wysokość odsetek za opóźnienia w płatnościach, do których zapłaty zobowiązany był dłużnik¹⁵. Odsetki miały być naliczane wyłącznie z zastrzeżeniem, że wierzyciel spełnił swoje umowne i ustawowe zobowiązania i nie otrzymał należnej sumy w terminie,

9 — Motyw 7.

10 — Wyrok z dnia 11 września 2008 r., Caffaro (C-265/07, EU:C:2008:496, pkt 14).

11 — Wyrok z dnia 11 września 2008 r., Caffaro (C-265/07, EU:C:2008:496, pkt 15, 16).

12 — Opinia rzecznika generalnego z dnia 24 kwietnia 2008 r. w sprawie Caffaro (C-265/07, EU:C:2008:250, pkt 28).

13 — Zobacz także wyroki: z dnia 26 października 2006 r., Komisja/Włochy (C-302/05, EU:C:2006:683, pkt 23); z dnia 3 kwietnia 2008 r., 01051 Telecom (C-306/06, EU:C:2008:187, pkt 21), gdzie Trybunał orzekł, że dyrektywa nie harmonizowała wszystkich zasad dotyczących opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych, ale wprowadzała w tej dziedzinie jedynie zasady szczegółowe.

14 — Litera a) i b).

15 — Litera d).

chyba że dłużnik nie ponosił winy za opóźnienie¹⁶. Dyrektywa przyznawała także wierzycielowi prawo roszczenia względem dłużnika o rozsądną rekompensatę wszystkich kosztów odzyskiwania należności, poniesionych z powodu opóźnień w płatnościach dłużnika (chyba że dłużnik nie ponosił winy za opóźnienie)¹⁷. Przy wspomnianych kosztach należało przestrzegać zasad przejrzystości i proporcjonalności w związku z danym zadłużeniem, a państwa członkowskie mogły ustalić najwyższą sumę kosztów odzyskiwania należności dla różnych wysokości długu, zawsze pod warunkiem przestrzegania tych zasad. Artykuł 3 ust. 2 określał datę, od której odsetki stawały się wymagalne w określonych przypadkach oraz stopę procentową tych odsetek¹⁸.

39. Uprawnienia przyznawane w trybie art. 3 ust. 1 w odniesieniu do daty płatności i stopy procentowej wymagalnych odsetek miały zastosowanie wyłącznie, o ile w umowie nie ustalono inaczej. Artykuł 3 ust. 3 wypełniał oczywistą lukę w ochronie, jaka w przeciwnym wypadku powstałaby, określając przepisy dotyczące rażąco nieuczciwych warunków umów. Państwa członkowskie miały zapewnić, że porozumienie w sprawie terminów płatności lub skutków opóźnień w płatnościach, które nie było zgodne z przepisami art. 3 ust. 1 lit. b)–d) i ust. 2, zostanie uznane za niewykonalne lub będzie podstawą do wysunięcia roszczenia o odszkodowanie, jeśli przy uwzględnieniu wszelkich okoliczności, można było uznać je za rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela. Przy rozpoznaniu, czy dane porozumienie wpisywało się w tę kategorię należało rozważyć między innymi, czy istniały obiektywne przyczyny, dla których dłużnik żądał odstępstwa od wspomnianych przepisów. Jeśli porozumienie zostało uznane za rażąco nieuczciwe, należało zastosować przepisy art. 3 ust. 1 lit. b)–d) i ust. 2 (zdefiniowane jako „terminy ustawowe”), chyba że sądy krajowe ustaliły inne sprawiedliwe warunki. Zakres art. 3 ust. 3 nie rozciągał się na środki w zakresie kosztów odzyskiwania należności określone w art. 3 ust. 1 lit. e). Jednakże ochrona przyznawana w drodze tego przepisu nie była uzależniona od warunków umowy.

40. Artykuł 3 dyrektywy 2000/35 przyznawał zatem wierzycielom szereg praw w odniesieniu do opóźnień w płatnościach¹⁹. Jeżeli i w stopniu, w jakim w danej umowie brak było postanowień w tym zakresie, zastosowanie znajdowały dorozumiane w świetle prawa warunki odnoszące się do daty płatności wynikającej z umowy i stopy procentowej wymagalnych odsetek. Jeżeli dana umowa regulowała powyższe kwestie, nie przyznając jednak ochrony gwarantowanej w trybie art. 3 ust. 1 lit. b)–d) i ust. 2, wiązało się to z ryzykiem stwierdzenia jej niewykonalności lub wysunięcia roszczenia o odszkodowanie. Prawo do uzyskania rekompensaty z tytułu opóźnienia w płatności miało być wprowadzone do ustawodawstwa krajowego. Umowa zawarta pomiędzy wierzycielem a dłużnikiem ulegała zmianie w tym zakresie, ale, w odniesieniu do odsetek i rekompensaty z tytułu opóźnienia w płatności, jedynie w tym zakresie. Na tym polegał (ograniczony) stopień harmonizacji, którego uzyskanie stanowiło cel dyrektywy. Innymi słowy, wierzyciel uzyskiwał szereg korzyści i w jego gestii leżała decyzja o ich ewentualnym zastosowaniu.

41. Czy możliwe jest stwierdzenie, że dyrektywa 2000/35 stała na przeszkodzie temu, aby wierzyciel, któremu przyznano wspomniane prawa pozbawiony był możliwości zrzeczenia się ich w zamian za niezwłoczną spłatę w okolicznościach, które dawały mu jednocześnie możliwość, wedle jego uznania, odmowy takiego działania i, zamiast tego, oczekiwania na płatność w całości? Moim zdaniem nie.

42. Niewątpliwie prawdą jest, że w celu nadania skuteczności takiemu zrzeczeniu się wymagane byłoby zawarcie umowy. Umowa ta z definicji miałaby jednak charakter umowy dodatkowej w stosunku do pierwszej umowy, z której wynika samo zadłużenie. Stanowiłoby to odstępstwo od praw przyznanych wierzycielowi na mocy pierwszej umowy, zastępując je nowym prawem, mianowicie prawem do

16 — Litera c).

17 — Litera e).

18 — Zobacz także, odnośnie do art. 3 dyrektywy 2000/35, wyrok z dnia 11 grudnia 2008 r., Komisja/Hiszpania (C-380/06, EU:C:2008:702, pkt 17 i nast.).

19 — Trybunał orzekł, że obowiązek nałożony na państwa członkowskie na mocy art. 3 w zakresie zapewnienia, że w przypadku opóźnienia w płatności odsetki stają się wymagalne jest bezwarunkowy i wystarczająco precyzyjny, aby móc wywoływać bezpośredni skutek. Zobacz wyrok z dnia 24 maja 2012 r., Amia (C-97/11, EU:C:2012:306, pkt 37).

uzyskania natychmiastowej spłaty. Z zastrzeżeniem, w każdym przypadku, że prawo do oczekiwania na pełną płatność było rzeczywiste, a nie iluzoryczne, nie widzę powodów, dla których tego rodzaju porozumienie mogłoby zostać zaklasyfikowane jako „rażąco nieuczciwe” w stosunku do wierzyciela w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy 2000/35. Już sama możliwość wyboru, jaką dysponuje wierzyciel, sprzeciwiałaby się takiemu wnioskowi.

43. Stosując ten tok rozumowania do sprawy będącej przedmiotem postępowania głównego, pragnę poczynić szereg uwag. Po pierwsze, jak zauważył przedstawiciel prawny IOS Finance podczas rozprawy, Trybunał orzekł, że w ujęciu ogólnym warunki, na jakich zawarta jest umowa, charakteryzuje zasada swobody umów, niemniej mogą występować ograniczenia tej zasady wynikające z zastosowania przepisów prawa Unii²⁰. Jednak, aby taki tok rozumowania mógł mieć zastosowanie, w pierwszej kolejności musiałaby wystąpić ingerencja na gruncie prawa Unii, zmierzająca do ograniczenia wspomnianej swobody. O ile można zauważyć, że w drodze art. 3 ust. 3 dyrektywa wywoływała skutek w postaci ograniczenia, do pewnego stopnia, swobody umów przysługującej stronom odnośnie do wszelkich przypadków niedokonania przez dłużnika płatności w dacie wymagalności, o tyle moim zdaniem ograniczenie nie miało miejsca w sytuacji opisanej w pkt 41 powyżej.

44. Po drugie, mechanizm finansowania wprowadzony ustawą nr 8/2013 dawał wierzycielowi możliwość wyboru. Mógł on przystąpić do mechanizmu, co wiązało się z tym, że otrzymałby płatność, jeśli nie bezzwłocznie, to przynajmniej w krótkim terminie. Alternatywnie, mógł on zdecydować się na niewprowadzanie zmian do stanu istniejącego. Gdyby wybrał taką opcję, musiałby wziąć pod uwagę dłuższy (możliwe, że znacznie dłuższy) czas oczekiwania na płatność, przy zachowaniu jednak prawa do naliczenia odsetek za opóźnienie w płatności oraz do rekompensaty kosztów odzyskiwania należności. Zapytany o tę kwestię podczas rozprawy, przedstawiciel rządu hiszpańskiego stwierdził, że wszyscy wierzyciele, którzy zdecydowali się na nieprzystąpienie do mechanizmu w rzeczywistości uzyskali już płatność w pełnej wysokości. Chociaż w odpowiedzi Komisja żywo sprzeciwiła się tym twierdzeniom, argumentując, że przystąpienie do mechanizmu w pewnym sensie nie było dobrowolne oraz że wierzyciele faktycznie nie mieli wyboru, argument ten wydaje mi się bezzasadny w świetle wyjaśnień przedstawionych przez rząd hiszpański²¹.

45. W rzeczy samej wspomniany element wyboru – i związane z nim ryzyko – wydają mi się normalnymi aspektami funkcjonowania w biznesie. W następstwie wprowadzenia mechanizmu finansowania dostępne stały się dwie alternatywne opcje. Pierwsza z nich (przystąpienie do mechanizmu) wiązała się z mniejszym stopniem ryzyka i mniejszą korzyścią. Druga opcja (decyzja o kontynuowaniu bez zmian) wiązała się ze zwiększonym ryzykiem, ale też dawała możliwość uzyskania większej korzyści. Nie widzę w tej sytuacji nic, co wskazywałoby na to, iż jest ona przykładem okoliczności, której zapobieganiu miało przyświecać przyjęcie dyrektywy.

46. Po trzecie, w moim przekonaniu bez różnicy dla ogólnego rozstrzygnięcia jest fakt, że dłużnikiem w sprawie będącej przedmiotem postępowania głównego jest emanacja państwa, a nie przedsiębiorstwo prywatne. Prawdą jest bowiem, że zobowiązania państwa członkowskiego wynikające z dyrektywy wykraczają poza samo przyjęcie środków prawa krajowego stanowiących odzwierciedlenie przepisów materialnych określonych w dyrektywie. Na państwie tym spoczywa także obowiązek stosowania tych przepisów i egzekwowania ich w praktyce²². Taka sytuacja będzie zachodzić a fortiori, w przypadku gdy zobowiązanym dłużnikiem jest państwo lub emanacja państwa. Jednakże wymóg nałożony w tym względzie na państwo członkowskie nie wykracza, z definicji, poza granice zobowiązań przewidzianych

20 — Zobacz w tym względzie wyrok z dnia 20 maja 2010 r., Harms (C-434/08, EU:C:2010:285, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo).

21 — Pragnę podkreślić, że gdyby stanowisko było odwrotne, a wierzycielowi nie pozostawiono rzeczywistej możliwości wyboru w tej kwestii, uznałabym, że tego rodzaju porozumienie naruszałoby wymogi dyrektywy i, w świetle art. 3 ust. 3, byłoby „rażąco nieuczciwe” względem wierzyciela.

22 — Zobacz między innymi w tym względzie wyroki: z dnia 10 kwietnia 1984 r., von Colson i Kamann (14/83, EU:C:1984:153, pkt 23); z dnia 2 sierpnia 1993 r., Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, pkt 24). Zobacz także S. Prechal, *Directives in EC Law*, Oxford University Press, Oxford 2010, s. 51 i nast.

w dyrektywie. Z uwagi na to, że, jak już wskazałam, wspomniane zobowiązania nie były tak daleko idące, aby sprzeciwiać się porozumieniom w sprawie spłaty wierzycieli takim jak te w postępowaniu głównym, przedstawione przeze mnie zasady nie mogą skutkować nałożeniem na państwo członkowskie obowiązku zastosowania się do wymogu, który nie wynika z samej dyrektywy²³.

47. Ujmując rzecz inaczej, moim zdaniem należy rozważyć, czy działania państwa członkowskiego w sprawie będącej przedmiotem postępowania głównego były zgodne z prawem. Załóżmy, że wierzycielem w odniesieniu do zobowiązania nie jest państwo ani jego emanacja, ale przedsiębiorstwo prywatne. Wydaje mi się, że nie byłoby szczególnie trudne dojście do wniosku, że takie przedsiębiorstwo mogłoby, na mocy dyrektywy, w sposób zgodny z prawem oferować wierzycielowi ugodę podobną do tej zaoferowanej IOS Finance w ramach mechanizmu finansowania będącego przedmiotem sporu w niniejszej sprawie. Czy odpowiedź byłaby inna, gdyby zamienić państwo członkowskie lub jedną z jego emanacji w tym równaniu? Moim zdaniem nie powinna.

48. Wreszcie, także podczas rozprawy, wywiązała się dyskusja na temat tego, jaki wpływ na sytuację ma okoliczność, że wierzycielem w postępowaniu głównym nie był pierwotny dostawca towarów lub usług na rzecz organu służby zdrowia, ale spółka faktoringowa. Czy te, nazwijmy to, elementy podstawowe, wpływają na wniosek przedstawiony przeze mnie w pkt 41 powyżej?

49. Moim zdaniem nie.

50. Jak powszechnie wiadomo, spółki faktoringowe świadczą usługi na rzecz społeczności biznesowej. Polegają one na skupowaniu długów księgowych przedsiębiorstw, zwykle tych działających w sektorze wytwórczym, detalicznym czy w sektorze usług, po obniżonej cenie. Przy obliczaniu tej obniżonej ceny zainteresowane spółki biorą pod uwagę wszystkie istotne elementy, w tym prawdopodobny termin zapłaty oraz ryzyko braku zapłaty. Takie działanie niewątpliwie wymagałoby pewnego osądu ze strony spółki. Jej umiejętność w zakresie określania odpowiedniego poziomu obniżki w wyniku tego osądu będzie stanowić o sukcesie lub porażce na rynku. W zamian za akceptację oferowanych warunków obniżki zainteresowane przedsiębiorstwo uzyska natychmiastową płatność (części) długu. Spółka faktoringowa, ze swojej strony, przyjmie w drodze cesji całość długu. Zgodnie z maksymą assignatus utitur iure auctoris dług, przeniesiony w drodze cesji, będzie stanowić dokładną równowartość – ani więcej, ani też mniej – długu, który przed dokonaniem cesji widniał w księgach przedsiębiorstwa, które uzyskało zapłatę. Fakt, że w sprawie w postępowaniu głównym wydaje się, iż spółka faktoringowa spłaciła rozpatrywane zadłużenie przed wprowadzeniem mechanizmu i w rezultacie uzyskała, jak może się wydawać, nadzwyczajny zysk, pozostaje w mojej ocenie bez wpływu na kwestie będące przedmiotem rozważań.

51. W związku z powyższym dyrektywę 2000/35, w szczególności jej art. 3 ust. 3, należy interpretować w ten sposób, że nie stoi ona na przeszkodzie uregulowaniu prawa krajowego, które a) przyznaje wierzycielowi uprawnienia w zakresie przystąpienia do programu gwarantującego „przyspieszoną” spłatę kwoty głównej zadłużenia na podstawie umowy zawieranej w sytuacji, gdy wierzyciel wykonał swoje zobowiązania wynikające z umowy, pod warunkiem zrzeczenia się przez niego uprawnienia do uzyskania odsetek z tytułu opóźnień w płatnościach oraz do rekompensaty za koszty odzyskiwania należności, jednocześnie b) dając wierzycielowi możliwość odmowy przystąpienia do tego rodzaju programu z takim skutkiem, że nadal przysługiwać mu będzie prawo do uzyskania zarówno płatności odsetek, jak i rekompensaty, choć z prawdopodobieństwem, że konieczne będzie znacznie dłuższe oczekiwanie na płatność.

23 — Dla pełności wyводу pragnę dodać, że o ile w postanowieniu odsyłającym wskazuje się, że płatność na rzecz IOS Finance została dokonana przez organ służby zdrowia, rząd hiszpański podniósł podczas rozprawy, że w rzeczywistości została ona zrealizowana przez państwo, przy jednoczesnym nałożeniu na organ służby zdrowia obowiązku spłaty w późniejszym terminie. Nie uważam, aby ta okoliczność w jakikolwiek sposób wpływała na moją analizę podstawowych kwestii w tej sprawie.

Dyrektywa 2011/7

52. Dyrektywa 2011/7 stanowi przekształcenie dyrektywy 2000/35, rozwijając kwestię ochrony przyznawanej wierzycielom na mocy jej poprzedniczki w odniesieniu do opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych. Istniało, jak się wydaje, przeświadczenie, że dyrektywa 2000/35 nie realizowała, a przynajmniej nie w stopniu wystarczającym, celów w tym zakresie²⁴. W dalszej części przedstawię najważniejsze zmiany wprowadzone na mocy nowych przepisów.

53. Artykuł 1 ust. 3 zezwala państwom członkowskim na wykluczenie długów, które są przedmiotem postępowania upadłościowego prowadzonego przeciw dłużnikowi, w tym postępowania mającego na celu restrukturyzację długu. Z uwagi na to, że podczas rozprawy Trybunał został poinformowany o tym, że Hiszpania nie przyjęła środków w tym zakresie, nie będę dalej rozpatrywać tej kwestii.

54. Artykuły 3 i 4 dyrektywy 2011/7 przewidują uprawnienia wierzyciela do uzyskania odsetek za opóźnienia w płatnościach, odzwierciedlając tym samym treść art. 3 ust. 1 dyrektywy 2000/35. Wprowadzają jednakże rozróżnienie pomiędzy transakcjami między dwoma lub więcej przedsiębiorstwami²⁵ (na mocy art. 3) a transakcjami między przedsiębiorstwami a organami publicznymi (na mocy art. 4)²⁶. Ze względu na to, iż zasadniczo uważa się, że te ostatnie korzystają z pewniejszych źródeł dochodu i mogą uzyskać dostęp do finansowania na bardziej atrakcyjnych warunkach niż przedsiębiorstwa²⁷, podlegają one co do zasady bardziej restrykcyjnym warunkom. Co się tyczy daty lub terminu płatności, art. 3 stanowi, że może to zostać ustalone w umowie, z zastrzeżeniem maksymalnego terminu 60 dni, chyba że w umowie wyraźnie ustalono inaczej i pod warunkiem że nie jest to rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela w rozumieniu art. 7²⁸. Zgodnie z art. 4 w większości przypadków termin ten ma nie przekraczać 30 dni. Stopa procentowa mająca zastosowanie do opóźnień w płatnościach na mocy art. 3 to stopa uzgodniona przez strony, zawsze z zastrzeżeniem przepisów regulujących nieuczciwe warunki umów i praktyk, określonych w art. 7²⁹. Równoważna stopa procentowa na mocy art. 4 to w każdym razie stopa odsetek karnych, którą oblicza się poprzez odniesienie do, jak to określono, „stopy referencyjnej”³⁰ plus przynajmniej ośmiu punktów procentowych.

55. Artykuł 6 dyrektywy przewiduje większą pewność na rzecz wierzycieli zmierzających do uzyskania rekompensaty kosztów odzyskiwania należności niż odpowiadający mu art. 3 ust. 1 lit. e) dyrektywy 2000/35. Stanowi on w szczególności, że państwa członkowskie zapewniają, aby wierzyciel był uprawniony do uzyskania od dłużnika co najmniej stałej kwoty 40 EUR, w przypadku gdy odsetki za opóźnienia w płatnościach stają się wymagalne w ramach transakcji handlowych zgodnie z art. 3 lub 4.

24 — Zobacz na przykład uzasadnienie wniosku Komisji dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych (wersja przekształcona) (COM(2009) 126 wersja ostateczna), w którym wskazano, że „[i]stnieje wiele dowodów na to, że pomimo wejścia w życie [dyrektywy 2000/35] opóźnienia w płatnościach w transakcjach handlowych są w UE nadal powszechnym problemem”.

25 — Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 3 „przedsiębiorstwo” oznacza „każdą organizację inną niż organ publiczny, działającą w ramach swojej niezależnej działalności gospodarczej lub zawodowej, nawet w przypadku gdy działalność ta prowadzona jest przez jedną osobę”.

26 — Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 2 „organ publiczny” oznacza „każdą instytucję zamawiającą w rozumieniu art. 2 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2004/17/WE [Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. koordynującej procedury udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych (Dz.U. 2004, L 134, s. 1)] oraz art. 1 ust. 9 dyrektywy 2004/18/WE [Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane, dostawy i usługi (Dz.U. 2004, L 134 s. 114)], niezależnie od przedmiotu lub wartości umowy”.

27 — Motyw 23.

28 — Zobacz poniżej pkt 57 i nast.

29 — Zobacz poniżej pkt 57 i nast.

30 — Zdefiniowanej w art. 2 pkt 7 jako oznaczającej jedno z następujących: „a) dla państw członkowskich, których walutą jest euro: (i) stopę procentową stosowaną przez Europejski Bank Centralny do jego ostatnich głównych operacji refinansowania; albo (ii) krańcową stopę procentową wynikającą z procedur przetargu o zmiennej stopie procentowej dla ostatnich głównych operacji refinansowania Europejskiego Banku Centralnego; b) dla państw członkowskich, których walutą nie jest euro – równoważną stopę procentową ustalaną przez ich krajowy bank centralny”.

56. Artykuł 7 dyrektywy 2011/7 zastępuje art. 3 ust. 3 dyrektywy 2000/35. Zgodnie z art. 7 ust. 1 państwa członkowskie mają zapewniać, aby warunek umowy lub praktyka dotyczące daty lub terminu płatności, stopy procentowej odsetek za opóźnienia w płatnościach lub rekompensaty za koszty odzyskiwania należności, które są rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela uznawane były za niepodlegające wykonaniu albo stanowiły podstawę do roszczenia o odszkodowanie. Przy rozpoznaniu, czy warunek umowy lub praktyka są rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela bierze się pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy. W tym względzie, chociaż brzmienie przepisu nie jest identyczne jak brzmienie art. 3 ust. 3 dyrektywy 2000/35, ochrona zapewniana wierzycielom na gruncie art. 7 ust. 1 dyrektywy 2011/7 nie różni się w sposób istotny od tej zapewnianej przez jego poprzednika. W art. 7 ust. 2 i 3 wprowadzono jednak znaczną dodatkową ochronę dla wierzyciela i warto omówić je w sposób bardziej szczegółowy.

57. Po pierwsze, art. 7 ust. 2 stanowi, że do celów ust. 1 warunek umowy lub praktykę, które wykluczają odsetki za opóźnienia w płatnościach, uznaje się za rażąco nieuczciwe. Chociaż określenie „warunek umowy” nie wymaga wyjaśnienia, w przypadku „praktyki” może to już być konieczne. Termin ten nie jest zdefiniowany w dyrektywie. Wydaje mi się, że należy przez niego rozumieć działanie, które wywołuje skutek w chwili zawarcia umowy. Mam tu na myśli porozumienie, które, chociaż nie zostało wyraźnie zapisane ani określone w umowie, ma jednak moc wiążącą dla stron, zwykle wynikającą z przebiegu transakcji pomiędzy nimi lub z praktyki handlowej i zwyczajów typowych dla danego rodzaju działalności gospodarczej. Stanowi to odzwierciedlenie ogólnej systematyki i celu stosownej części prawodawstwa, jakim jest ustanowienie zasad regulujących kwestię skutków materialnych umów zawieranych pomiędzy stronami, które zwykle dysponować będą nierówną siłą przetargową. W celu zapewnienia koniecznej ochrony art. 7 ust. 2 określa zasady odnoszące się do płatności i konsekwencji opóźnień w płatnościach, które, z definicji, stronom zaleca się włączyć do zawieranych umów (przysłowiowa marchewka), i które w braku włączenia, należy traktować jako prowadzące do niewykonalności (lub, w niektórych przypadkach, mogące prowadzić do niewykonalności) lub stanowiące podstawę roszczenia o odszkodowanie (przysłowiowy kij).

58. Mój wniosek odnośnie do wykładni pojęcia „praktyka” znajduje oparcie w motywie 28 dyrektywy 2011/7, zgodnie z którym „[n]iniejsza dyrektywa powinna zakazać nadużywania swobody zawierania umów na niekorzyść wierzyciela. W konsekwencji, w przypadku gdy jakiś warunek w umowie lub praktyka dotyczące daty lub terminu płatności, stopy procentowej odsetek za opóźnienia w płatnościach lub rekompensaty za koszty odzyskiwania należności nie są uzasadnione warunkami przyznanymi wierzycielowi lub służą przede wszystkim temu, aby przysporzyć dłużnikowi dodatkowej płynności finansowej na koszt wierzyciela, może to zostać uznane za takie nadużycie. W tym celu oraz zgodnie z akademickim projektem wspólnych ram odniesienia^[31] wszelkie warunki umów lub praktyki rażąco odstępujące od dobrej praktyki handlowej oraz naruszające zasadę działania w dobrej wierze i rzetelność powinny być uznawane za nieuczciwe wobec wierzyciela [...]”. W tym kontekście pragnę zauważyć, że wspólne ramy odniesienia zawierają następującą definicję pojęcia „warunków umowy”: „warunki umowy mogą wynikać z wyraźnej lub milczącej zgody stron, z przepisów prawa lub praktyk przyjętych między stronami lub zwyczajów”³².

59. Po drugie, art. 7 ust. 3 wprowadza domniemanie, że warunek umowy lub praktyka, które wykluczają rekompensatę za koszty odzyskiwania należności są rażąco nieuczciwe. W tym względzie różni się on od art. 7 ust. 2, ponieważ w tym ostatnim stwierdza się, że wykluczenie odsetek za opóźnienia w płatnościach „uznaje się za” rażąco nieuczciwe. Innymi słowy, kwestia ta nie podlega dyskusji, podczas gdy domniemanie w ust. 3 jest wzruszalne. Dłużnik, który zmierza do jego obalenia będzie zatem zobowiązany do przedłożenia dowodów wystarczających do obalenia jakichkolwiek przeciwnych argumentów i uzasadnienia swojego roszczenia.

31 — Dokument dostępny jest na stronie internetowej pod następującym adresem:
http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf.

32 — Sekcja II – 9:101.

60. Pomijając ten aspekt, art. 7 ust. 3 należy rozumieć w taki sam sposób jak art. 7 ust. 2.

61. O ile dyrektywa 2011/7 bez wątpienia skutkowała zwiększeniem ochrony przyznawanej wierzycielom w odniesieniu do opóźnień w płatnościach, jej ogólna struktura pozostaje zasadniczo podobna do struktury dyrektywy 2000/35. Wymaga ona zatem od państwa członkowskiego zapewnienia, że wierzycielom przysługują prawa odnośnie do daty, po której odsetki z tytułu opóźnienia w płatności stają się wymagalne w świetle umowy, stopy procentowej rzeczonych odsetek oraz rekompensaty za koszty odzyskiwania należności. Wszelkie próby wprowadzenia przez dłużnika rażąco nieuczciwych warunków lub praktyk do zawieranej umowy mogą, lub wręcz będą, prowadzić do uznania danego postanowienia za niepodlegające wykonaniu lub stanowiące podstawę do roszczenia o odszkodowanie.

62. Jednakże moim zdaniem nic w dyrektywie 2011/7 nie stoi na przeszkodzie, aby wierzyciel mógł zgodnie z prawem zawrzeć dobrowolne porozumienie z dłużnikiem, po wykonaniu zobowiązania umownego przez wierzyciela, w wyniku którego ma on otrzymać natychmiastową płatność kwoty głównej zadłużenia należnej na mocy umowy w zamian za zrzeczenie się roszczeń, do wysunięcia których uprawniony byłby w przeciwnym wypadku w odniesieniu do opóźnienia w płatności i rekompensaty za koszty odzyskiwania należności. W szczególności jestem zdania, że postanowienia takiego porozumienia nie stanowią „warunku umowy lub praktyki” do celów art. 7 ust. 1–3 dyrektywy, ani, tym samym, nie są „rażąco nieuczciwe” z przyczyn wyszczególnionych już w pkt 42 powyżej. Co się tyczy zastosowania przepisów dyrektywy do sprawy będącej przedmiotem postępowania głównego, rozważania przedstawione przeze mnie w pkt 43–50 powyżej odnośnie do dyrektywy 2000/35 mają takie samo zastosowanie do dyrektywy 2011/7.

63. Należy dodać, że o ile rząd niemiecki przyznaje, że art. 7 ust. 2 i 3 dyrektywy 2011/7 nie mają zastosowania do okoliczności sprawy będącej przedmiotem postępowania głównego, rząd ten podnosi, że art. 7 ust. 1 jest mimo wszystko istotny. Przepis ten nie podlega, innymi słowy, ograniczeniom czasowym w takim samym stopniu jak ust. 2 i 3.

64. Nie podzielam tego stanowiska.

65. Zastosowanie określenia „warunek umowy lub praktyka” w art. 7 ust. 1, 2 i 3 wskazuje na wyraźną intencję prawodawcy, aby każdy z tych przepisów miał zastosowanie w tych samych okolicznościach. A zatem ust. 2 i 3 stanowią jedynie bardziej restrykcyjne przepisy, które obejmują szczególnie rażąco przypadki naruszeń. Znajdują one zastosowanie „do celów ust. 1”. Zastosowanie wszystkich trzech ustępów *ratione temporis* jest identyczne.

66. W moim przekonaniu z powyższego wynika, że dyrektywę 2011/7, w szczególności jej art. 7 ust. 2 i 3, należy interpretować w ten sposób, że nie stoi ona na przeszkodzie uregulowaniu prawa krajowego, które a) przyznaje wierzycielowi uprawnienia w zakresie przystąpienia do programu gwarantującego „przyspieszoną” spłatę kwoty głównej zadłużenia na podstawie umowy zawieranej w sytuacji, gdy wierzyciel wykonał swoje zobowiązania wynikające z umowy, pod warunkiem zrzeczenia się przez niego uprawnienia do uzyskania odsetek z tytułu opóźnień w płatnościach oraz do rekompensaty za koszty odzyskiwania należności, jednocześnie b) dając wierzycielowi możliwość odmowy przystąpienia do tego rodzaju programu z takim skutkiem, że nadal przysługiwać mu będzie prawo do uzyskania zarówno płatności odsetek, jak i rekompensaty, choć z prawdopodobieństwem, że konieczne będzie znacznie dłuższe oczekiwanie na płatność.

W przedmiocie pytania trzeciego

67. Z uwagi na to, że sąd odsyłający zadaje pytanie trzecie wyłącznie na wypadek udzielenia na pytania pierwsze i drugie odpowiedzi twierdzącej, nie ma konieczności odpowiadania na nie.

Wnioski

68. W świetle wszystkich powyższych rozważań jestem zdania, że na pytania przedłożone przez Juzgado de lo Contencioso-Administrativo n° 6 de Murcia (sąd administracyjny nr 6 w Murcji, Hiszpania) Trybunał powinien odpowiedzieć w sposób następujący:

- Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/35/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych, w szczególności jej art. 3 ust. 3 oraz dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7/UE z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych, w szczególności jej art. 7 ust. 2 i 3, należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniu prawa krajowego, które:
  - a) przyznaje wierzycielowi uprawnienia w zakresie przystąpienia do programu gwarantującego „przyspieszoną” spłatę kwoty głównej zadłużenia na podstawie umowy zawieranej w sytuacji, gdy wierzyciel wykonał swoje zobowiązania wynikające z umowy, pod warunkiem zrzeczenia się przez niego uprawnienia do uzyskania odsetek z tytułu opóźnień w płatnościach oraz do rekompensaty za koszty odzyskiwania należności, jednocześnie;
  - b) dając wierzycielowi możliwość odmowy przystąpienia do tego rodzaju programu z takim skutkiem, że nadal przysługiwać mu będzie prawo do uzyskania zarówno płatności odsetek, jak i rekompensaty, choć z prawdopodobieństwem, że konieczne będzie znacznie dłuższe oczekiwanie na płatność.
- Nie ma konieczności udzielenia odpowiedzi na pytanie trzecie przedłożone przez sąd odsyłający.